

Montessoripäiväkoti
Montsan
varhaiskasvatussuunnitelma

Päivitetty 14.10.2011

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	2
2	MONTessorIPÄIVÄKOTI MONTSA	2
2.1	TOIMINTA-AJATUS	2
2.2	ARVOT	2
2.3	KASVATUSPÄÄMÄÄRÄT	4
2.4	TAVOITTEENA HYVINVOIVA LAPSI	4
3	VARHAISKASVATUKSEN TOTEUTUMINEN	4
3.1	HOIDON, KASVATUKSEN JA OPETUKSEN KOKONAISUUS	4
3.2	OPPIMISKÄSITYS	5
3.3	VARHAISKASVATUSYMPÄRISTÖ MONTessorIPÄIVÄKODISSA	6
3.3.1	<i>Valmisteltu ympäristö</i>	7
3.3.2	<i>Lapsiryhmät ja ryhmien muodostamisperiaatteet</i>	7
3.3.3	<i>Ohjaaja</i>	7
3.4	TOIMINTATAVAT	8
3.5	LAPSELLE OMINAISET TAVAT TOIMIA	9
3.5.1	<i>Leikkiminen</i>	9
3.5.2	<i>Liikkuminen</i>	11
3.5.3	<i>Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen</i>	11
3.5.4	<i>Tutkiminen</i>	12
3.6	KIELEN MERKITYS VARHAISKASVATUKSESSA	12
3.7	VARHAISKASVATUKSEN SISÄLLÖLLISET ORIENTAATIO MONTessorIKASVATUKSESSA	13
3.7.1	<i>Käytännön elämän työt</i>	13
3.7.2	<i>Aistivälineet</i>	14
3.7.3	<i>Kieli</i>	15
3.7.4	<i>Matematiikka</i>	16
3.7.5	<i>Kulttuuri</i>	16
3.7.6	<i>Esteettinen orientaatio</i>	19
3.7.7	<i>Eettinen orientaatio</i>	20
3.7.8	<i>Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio</i>	20
4	YHTEISTYÖ VANHEMPIEN KANSSA	21
4.1	PÄIVÄHOIDON ALOITTAMINEN	21
4.2	KASVATUKSUMPANUUS	21
4.3	VANHEMPIEN OSALLISUUS MONTSAN TOIMINNASSA.....	21
4.4	LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA JA SEN ARVIOINTI	22
5	ERITYINEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA	22
6	ERI KIELI- JA KULTTUURIRYHMIIN KUULUVIEN LASTEN VARHAISKASVATUS	23
7	YHTEISTYÖ VARHAISKASVATUKSESSA	24
8	VARHAISKASVATUKSEN LAADUN ARVIOINTI, SEURANTA JA KEHITTÄMINEN	24
8.1	KASVATUS- JA OPPIMISPROSESSIN ARVIOINTI, SEURANTA JA KEHITTÄMINEN	24
8.2	TYÖYHTEISÖN TOIMINNAN ARVIOINTI, SEURANTA JA KEHITTÄMINEN.....	25

1 Johdanto

Montessoripäiväkoti Montsa on Tikkurilassa toimiva Vantaan Montessorikoulu Montsan kannatusyhdistys ry:n ylläpitämä päiväkoti. Toimintamme perustuu lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseen montessoripedagogiikan keinoin. Keskeistä toiminnassamme on lapsen yksilöllisen kehityksen huomioiminen ja tukeminen. Tarjoamme rauhallisen, turvallisen, kannustavan sekä motivoivan ilmapiirin lapsen kehitykselle.

Olemme tehneet tämän varhaiskasvatussuunnitelman tukemaan suunnitelmallista ja pitkäjänteistä hoito-, kasvatusta- ja opetustyötä. Suunnitelma perustuu valtakunnalliseen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirjaan (2005) sekä Vantaan kaupungin omaan oppimis- ja opetussuunnitelmaan 0-8 -vuotiaille (2005).

Varhaiskasvatussuunnitelman tarkoituksena on turvata tarjoamamme montessorivarhaiskasvatuksen laatu ja kertoa samalla myös vanhemmille ja muille asiasta kiinnostuneille toimintamme arvoista, toimintatavoista sekä varhaiskasvatuksemme sisällöstä.

Esiopetuksesta olemme tehneet erillisen Esiopetuksen opetussuunnitelman.

2 Montessoripäiväkoti Montsa

2.1 Toiminta-ajatus

Montessoripäiväkoti Montsa toimii osana vantaalaista varhaiskasvatusta ja esiopetusta. Tarjoamme laadukasta ja monipuolista varhaiskasvatusta ja esiopetusta montessorikasvatuksen keinoin. Toimintamme lähtökohdiana on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tukeminen.

2.2 Arvot

Toimintamme pohjalla ovat Vantaan kaupungin arvot, jotka ovat innovatiivisuus, kestävä kehitys ja yhteisöllisyys. Lisäksi painotamme toiminnassamme oikeudenmukaisuutta, avoimuutta, itsensä ja toisten kunnioittamista sekä sitoutumista.

Innovatiivisuus

Tarkastelemme ja arvioimme jatkuvasti toimintatapojamme ja kehitämme sitä kautta toimintaamme. Uskallamme kokeilla uusia toimintatapoja ja kertoa toisillemme saamistamme ideoista. Kehittämisen painopisteinä ovat tällä hetkellä pienryhmätoiminta sekä draaman, musiikin ja tietotekniikan käytön hyödyntäminen lasten kanssa.

Kestävä kehitys

a) Kulttuurinen kestävä kehitys

Pidämme yllä suomalaista kulttuuriperinnettä ja kunnioitamme samalla myös päiväkotimme monikulttuurisuutta. Suomalaisen kulttuuriperinteen vaaliminen näkyy mm. juhlien vietossa. Monikulttuurisuutta kunnioitamme tutustumalla eri kulttuureihin esimerkiksi vieraskielisten laulujen kautta. Myös lasten omalla kulttuuriperinteellä on suuri merkitys. Tuemme lasten omaa kulttuuriperinnettä luomalla hyvät edellytykset lasten leikeille ja olemalla kiinnostuneita lasten leikeistä ja niihin liittyvistä elementeistä ja ilmiöistä. Kulttuuriperinteen ja eri kulttuurien kunnioittamisen lisäksi on tärkeää luoda myös uutta, päiväkotimme omaa toimintakulttuuria. Oman toimintakulttuurin luomisessa mietimme toimintamme lähtökohdista käsin mitä asioita haluamme toiminnassamme säilyttää ja mitä haluamme muuttaa. Kokeilevalla asenteella ja aidolla innostuksella toiminnan kehittämiseen on tässä merkittävä rooli.

b) Sosiaalinen kestävä kehitys

Itsemme ja toistemme kunnioittaminen on toimintamme lähtökohta. Suhtaudumme arvostavasti, avoimesti ja tasa-arvoisesti kaikkia kohtaan. Olemme avoimessa vuorovaikutuksessa niin päiväkotimme sisällä kuin yhteistyötahojemme kanssa. Kannamme vastuuta oman toimintamme kautta laadukkaasta varhaiskasvatuksesta Vantaalla.

c) Ekologinen kestävä kehitys

Kasvattajina oma ympäristövastuullinen toimintamme on esimerkkinä lapsille. Toimimme luontoa kunnioittaen ja säästämällä muun muassa kierrättämällä päiväkodissamme paperit, pahvit, kartongit, pienmetallit, lasit ja ongelmajätteen ja sammuttamalla huoneista valot silloin kun niitä ei tarvita. Kiinnitämme valinnoissamme huomiota ekologisuuteen: muun muassa pyrimme ensisijaisesti korjaamaan rikkimenneet tavarat uuden ostamisen sijaan ja keittiössä pyrimme lisäämään lähi- ja luomuruoan käyttöä. Nyt luomutuotteista käytämme päivittäin luomumaitoa. Ohjaamme lapsia ekologisuuteen muun muassa ohjaamalla heitä kierrättämään ja käyttämään materiaaleja säästeliäästi. Käymme lasten kanssa luontoretkillä ja retkillä lähiympäristössä. Retkillä tuemme lasten luonto- ja ympäristösuhteen kehittymistä luomalla myönteisiä tunnekokemuksia luonnosta.

Taloudellinen kestävä kehitys

Suunnittelemme tarkasti resurssimme ja hankintamme. Kiinnitämme valinnoissamme huomiota lasten turvallisuuteen, henkilökunnan työolosuhteisiin ja viihtyvyyteen, tuotteiden käyttöikään ja ympäristöystävällisyyteen. Käytämme resurssejamme ja hankintojamme suunnitelmallisesti, oikea-aikaisesti ja joustavasti. Kannatusyhdistyksemme hallituksen taloudenhoitaja tekee joka kuukaudesta kassavirtalaskelman ja on siten aina ajan tasalla taloudellisesta tilanteesta. Kuukausittain pidettävässä kannatusyhdistyksen hallituksen kokouksessa päiväkodinjohtaja käy läpi yhdessä hallituksen kanssa muun muassa taloudellisen tilanteen.

Yhteisöllisyys

Käymme työyhteisönä säännöllisesti läpi päiväkotimme arvoja, tavoitteita, toimintatapoja ja toimintaperiaatteita. Sitoudumme yhdessä sovittujen asioiden noudattamiseen ja palaamme kuukausittain henkilökuntapalaverissa tarkistamaan kuinka olemme pysyneet yhdessä sovitussa asioissa ja mitä sovimme jatkoa ajatellen. Lasten osallisuus päiväkotimme toiminnassa on luonnollisesti suuri. Lapset vaikuttavat niin varhaiskasvatusympäristön, toimintatapojen kuin toiminnan sisältöjen muokkaamiseen. Arvostamme ja vahvistamme vanhempien kasvatusvastuuta ja -oikeutta. Pyrimme aktivoimaan vanhempien roolia toiminnan ideoinnissa.

Oikeudenmukaisuus

Tarjoamme jokaiselle lapselle yhtäläiset mahdollisuudet osallistua ja kehittää itseään omien kykyjensä ja kiinnostuksen kohteidensa mukaan. Luomme jokaiselle lapselle mahdollisuuden tasavertaiseen ja kokonaisvaltaiseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen päiväkodissamme. Kunnioitamme lapsen yksilöllisyyttä ja hänen herkkyyksiaansa. Kunnioitamme, kuuntelemme ja annamme työrauhan jokaiselle lapselle ja aikuiselle.

Avoimuus

Olemme avoimessa vuorovaikutuksessa lasten, vanhempien ja työkavereina toinen toistemme kanssa. Opastamme lapsia kertomaan heidän tunteistaan ja ajatuksistaan.

Itsensä ja toisten kunnioittaminen

Kohtelemme toisiamme kunnioittavasti ja kuuntelemme toisiamme. Kiinnitämme huomiota avoimeen ja kohteliaaseen vuorovaikutukseen ja ymmärrämme lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen merkityksen lapsen kehitykselle. Ohjaamme lapsia toimimaan hyvien käytöstapojen mukaisesti.

Sitoutuminen

Sitoutumisen arvo ohjaa meitä tekemään asioita loppuun saakka ja kantamaan vastuuta omasta itsestä, tehtävistä ja töistä. Tärkeää on, että lasta autetaan tekemään itse ja huomaamaan omat voimavaransa.

2.3 Kasvatuspäämäärät

Henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen

Jokaisen yksilöllisyyttä kunnioitetaan. Lapsi saa toimia ja kehittyä omana ainutlaatuisena persoonallisuutenaan.

Toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistaminen

Lapsi suhtautuu myönteisesti itseensä, toisiin ihmisiin, erilaisiin kulttuureihin ja ympäristöihin. Lapsi oppii ottamaan muita huomioon ja välittämään niin itsestä kuin toisista.

Itsenäisyyden asteittainen lisääminen

Lapsi saa taitojensa ja kykyjensä mukaisesti oppia huolehtimaan itsestään ja läheisistään sekä tekemään itseään koskevia päätöksiä ja valintoja. Lapsi saa iloita oppimisestaan ja luottaa omaan osaamiseensa. Lapsi saa harjoitella omatoimisuutta päivän eri tilanteissa niin, että aikuisen tuoma tarpeellinen huolenpito ja turva ovat kuitenkin koko ajan lähellä. Erilaisten toimintojen ja tehtävien avulla lapsi oppii keskittymään ja työskentelemään omatoimisesti ja pitkäjänteisesti.

2.4 Tavoitteena hyvinvoiva lapsi

Varhaiskasvatuksen ensisijaisena tavoitteena on edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia huolehtimalla lapsen terveydestä ja perustarpeista sekä vaalimalla hänen toimintakykyään. Arvostamme jokaista lasta ja hyväksymme jokaisen omana itsenään. Lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi ja hän saa vahvistusta terveelle itsetunnolle. Edistämme lapsen myönteistä minäkäsitystä, ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja sekä ajattelun kehittymistä. Lapsen hyvinvointia edistääksemme pyrimme mahdollisimman pysyviin ja turvallisiin ihmissuhteisiin. Vaalimme lapsen suhdetta vanhempiin, meihin päiväkodin kasvattajiin ja muihin lapsiin.

Jokaisena kehityskautena lasta kannustetaan toimimaan hänen omien edellytystensä mukaisesti. Tavoitteena on, että lapsi kokee oppimisen iloa ja nauttii uusien taitojen oppimisesta ja että hän saavuttaa oppimiseen tarvittavat taidot. Tärkeää on, että lapsi löytää oman tapansa oppia. Oppimisen ilon ja innostuksen herättäminen ja ylläpitäminen on tärkeää, jotta lapsi kehittäisi itseään omien herkkyyksiausiensa ja taipumustensa ohjaamana.

3 Varhaiskasvatuksen toteutuminen

3.1 Hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus

Varhaiskasvatus perustuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuuteen. Päiväkodin arjessa nämä kokonaisuuden osat nivoutuvat toisiinsa muodostaen perustan lapsen kokonaisvaltaiselle, yksilöllisyyden huomioivalle kehitykselle. Hyvällä hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudella edistämme lapsen myönteistä minäkäsitystä, ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja sekä ajattelun kehitystä. Suunnitelmallisella ja tavoitteellisella varhaiskasvatuksella pyrimme ehkäisemään oppimisvaikeuksien syntymistä sekä tasoittamaan kehityksellisiä ja sosiaalisista taustoista johtuvia eroja.

Eri-ikäisillä lapsilla hoito, kasvatus ja opetus painottuvat eri tavoin. Mitä pienempi lapsi on, sitä enemmän hän tarvitsee aikuisen ohjausta, hoitoa ja huolenpitoa. Suuri osa lapsen ja kasvattajan välisestä vuorovaikutuksesta tapahtuu hoitotilanteissa, joita ovat mm. wc:ssä käynti, syöminen, pukeminen ja päiväunet. Hyvä hoito luo pohjan kaikelle toiminnalle. Panostamalla kiireettömiin, lämpimiin ja vuorovaikutukseltaan rikkaisiin hoitotilanteisiin takaamme sen, että lapsen perustarpeet tulevat tyydytetyksi ja lapsen ja kasvattajan välille rakentuu keskinäinen luottamus. Kun perustarpeet on tyydytetty, lapsi voi alkaa suunnata kiinnostustaan toisiin lapsiin, ympäristöön ja toimintaan. Lapsen perustarpeista huolehtimisen lisäksi hoitotilanteissa tapahtuu kasvatusta, opetusta ja ohjausta; asteittain lapsen itsenäisyys lisääntyy ja hänelle muodostuu myönteinen kuva itsestä toimijana. Lapselle puhutaan ja selitetään meneillään olevia asioita, millä on tärkeä merkitys lapsen kielen oppimiselle. Hoitotilanteissa lapsi oppii myös sosiaalisia taitoja; toisen huomioonottamista ja ryhmässä toimimista.

Lapsen päivä muodostuu erilaisista tilanteista, joihin hoitotilanteiden lisäksi kuuluvat pienet työtehtävät, leikki ja muu lapselle ominainen tapa toimia. Kasvaminen tapahtuu vuorovaikutussuhteiden verkostossa, jossa lapsi on aktiivisena toimijana. Kaikissa arjen tilanteissa lapsi saa kokemuksia yhteisössä toimimisesta ja omasta roolistaan yhteisössä toimijana, mikä muokkaa lapsen minäkäsitystä. Kasvattajat tuovat lapsen päivän eri vaiheisiin kasvatuksen ja opetuksen ulottuvuuden. Tarjoamme lapsille mahdollisuuden omaehtoiseen, elämykselliseen ja kokemukselliseen toimintaan. Päivittäisessä toiminnassa lapset saavat vertaisryhmäkontakteja. Tärkeää on kasvattajan tavoitteellinen ohjaus, jossa otetaan huomioon kunkin lapsen yksilölliset kyvyt, kiinnostuksen kohteet ja vahvuudet. Opetuksen tavoitteena on edistää lapsen oppimaan oppimista ja ongelmanratkaisukykyä.

Lapsen kasvun ja hyvinvoinnin kannalta tärkeää on kasvatuskumppanuus eli vanhempien ja henkilöstön sitoutuminen yhteiseen kasvatustehtävään. Ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja hyvinvoinnista on vanhemmilla, päivähoiton tehtävä on tukea kotikasvatusta. Kasvatuksellista yhteistyötä tehdään tiiviisti vanhempien kanssa päivittäisissä keskusteluissa sekä kaksi kertaa vuodessa käytävässä keskustelussa, jossa laaditaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Päivähoiton tehtävänä on tukea ja vahvistaa vanhemmuutta ja tarvittaessa ohjata perhe ulkopuolisten tukipalveluiden käyttäjäksi.

3.2 Oppimiskäsitys

Päiväkotivuosina luodaan pohja lapsen oppimiskokemuksille. Yksittäisten tietojen tai taitojen omaksumista olennaisempaa on se, että lapselle muodostuu oppimismotivaatio ja myönteinen käsitys itsestään oppijana. Lapsi opettelee taitoja elämäänsä varten.

Lapsi on luonnostaan kiinnostunut ja halukas oppimaan uusia asioita. Lapsella on synnynnäisiä *taipumuksia*, jotka helpottavat lapsen toimintaa ja ohjaavat lasta jatkuvaan kehittymiseen. Taipumukset ohjaavat lasta yhdessä vastaanottavaisen mielen ja herkkyyksikausien kanssa kohti aikuista ihmistä. Taipumukset ovat universaaleja ja läsnä koko ihmisen elämänkaaren.

Lapsen taipumuksia ovat:

- ✓ Orientoituminen, joka saa aikaan hyvinvoinnin ja luottamuksen.
- ✓ Järjestys on älyllisen kehityksen perusta. Mm. matematiikka, äidinkieli, järjestys ja rutiinit auttavat turvallisuuden kehittymistä.
- ✓ Tutkiminen edesauttaa tutustumaan ympäristöön ja ymmärtämään maailmaa.
- ✓ Aktiivisuus johtaa kokemukseen, josta muodostuu tieto ja taito.
- ✓ Kommunikoinnin avulla ihminen pystyy osoittamaan tunteensa ja ajatuksensa.
- ✓ Manipulointi auttaa ymmärtämään asioita.
- ✓ Työskentely ja loppuun suoritettu asia saavat aikaan mielihyvän tunteen.
- ✓ Toistaminen vahvistaa ymmärtämistä ja osaamista.
- ✓ Tarkkuus / täsmällisyys johtaa usein haluun toistaa asioita.

Lapsen tapa oppia on ainutlaatuinen. Hänellä on kyky vastaanottaa ja omaksua kaikkea sitä tietoa, mitä ympäristössä on. *Vastaanottavaisen mielen* avulla oppiminen on helppoa ja vaivatonta. Vastaanottavainen mieli on erityinen mieli, jonka voima lapsella on käytössä kuuden ensimmäisen elinvuoden aikana. Maria Montessori oivalsi vastaanottavaisen mielen havainnoimalla lasta. Kolmen ensimmäisen elinvuoden aikana vastaanottavainen mieli on tiedostamattomalla tasolla ja ikävuosina 3-6 se siirtyy tiedostavalle tasolle. Lapsi havainnoi ympäristöään ja imee tietoa siitä itseensä vastaanottavaisen mielen avulla. Lapsi ei voi valita millaista tietoa hän imee itseensä vaan imee kaiken itseensä.

Herkkyyskaudet ohjaavat vastaanottavaista mieltä kohdistumaan kehityksen kannalta olennaisiin asioihin. Herkkyyskaudet ovat ajanjaksoja, jolloin lapsi osoittaa erityistä kiinnostusta jotakin ympäristön virikettä tai toimintaa kohtaan. Lapsi pyrkii imemään itseensä valtavan määrän tietoja ja taitoja kulloisestakin herkkyyskaudesta. Aikuinen ei voi vaikuttaa kausiin aikaistamalla tai jouduttamalla niitä vaan hän voi tarjota lapselle kyseiselle kaudelle sopivia virikkeitä. Montessoriympäristö ja -välineistö on valmisteltu niin, että se vastaa lapsen herkkyyskausiin. Herkkyyskausia ovat:

- ✓ kielellinen herkkyyskausi 0-6 vuotta
- ✓ järjestyksen herkkyyskausi 0-3 vuotta
- ✓ kiinnostus pieniin esineisiin 1-2 vuotta
- ✓ sosiaalinen herkkyyskausi 3-6 vuotta
- ✓ liikkumisen herkkyyskausi 1-4 vuotta.

Suotuisin aika oppimiselle on silloin, kun lapsi on itse kiinnostunut asiasta. Oppiminen tapahtuu yksilöllisessä rytmissä. Lapset opettelevat ryhmässä samanaikaisesti eri asioita, kuten kädentaitoja, äidinkieltä, matematiikkaa jne. Montessorivälineistön kaikki osa-alueet ovat epäsuorasti sidoksissa toisiinsa. Lapset työskentelevät välineistöllä edeten valmistelevista harjoituksista vaikeampiin aina yksi haaste kerrallaan. Näin heille on jatkuvasti uusia ja haasteellisia tehtäviä tarjolla.

Montessori loi *valmistellun ympäristön*, jossa jokaisen lapsen taipumukset huomioidaan. Hän myös havaitsi, kuinka suuri vaikutus ympäristöllä on lapsen kehitykseen. Virikkeetön ympäristö voi aiheuttaa taipumusten heikkenemistä. Valmistellussa ympäristössä lapsella on vapaus tutkimiseen ja liikkumiseen ja se mahdollistaa liikkumisen, liikkeiden kontrollin kehittymisen ja itsenäistymisen. Lapsella on mahdollisuus siirrellä huonekaluja ja valita paikkansa toimintaan lattialla tai pöydän ääressä. Lapsella on myös vapaus valita, mitä materiaalia hän käyttää. Lapsi ottaa itse hyllystä materiaalin ja palauttaa sen paikoilleen.

Valmistellussa ympäristössä tavaroilla on järjestys: tavarat ovat vaikeustasolta helposta vaikeampaan vasemmalta oikealle ja alhaalta ylöspäin. Jokaisella välineellä ja tavaralla on oma paikkansa. Jokaista materiaalia on vain yksi.

Oppimisprosessissa lapsi on aktiivinen toimija. Ohjaajan tehtävänä on havainnoida ja dokumentoida lapsen edistymistä sekä vastata lapsen tarpeisiin esittelemällä hänelle uusia töitä. Vähitellen lapsen tietoisuus omasta oppimisestaan kasvaa ja hän pyytää itsekin opastusta uusiin asioihin. Vastuu kasvatuksesta ja lapsen oppimisesta on kasvatushenkilökunnalla. Oppimisen tulee perustua lapsen kokemusmaailmaan ja aikaisemmille tiedoille.

3.3 Varhaiskasvatusympäristö montessoripäiväkodissa

Ohjaajan vastuulla on luoda lapselle oikeanlainen varhaiskasvatusympäristö, joka tarjoaa oppimiselle oikeanlaisia malleja ja välineitä. Valmisteltu ympäristö mahdollistaa lapsen itsenäisen oppimisen. Myös monissa materiaaleissa on itsessään virheenkontrolli, joka ohjaa lasta tarkentamaan tai korjaamaan suoritustaan. Kun lapsi hallitsee opittavasta asiasta perustiedot, voi hän kokeilla ja tehdä uusia tulkintoja. Lapsi oppii nimenomaan omien kokemustensa kautta, itse toimiessaan ja tutkiessaan.

Varhaiskasvatusympäristö ohjaa lapsen uteliaisuutta, mielenkiintoa ja oppimismotivaatiota. Se vaikuttaa lapsen kasvuun, kehitykseen, oppimiseen ja oman toiminnan arviointiin. Varhaiskasvatusympäristön kokonaisuus muodostuu kolmesta osatekijästä: lapsesta, fyysisestä ympäristöstä, aikuisesta sekä näiden tekijöiden välisestä vuorovaikutuksesta.

3.3.1 Valmisteltu ympäristö

Montessoriympäristö on niin sanottu valmisteltu ympäristö. Ohjaaja luo fyysisen ympäristön ja mahdollistaa, että lapsi voi toimia siinä aktiivisesti. Lapsi työskentelee ympäristössä taipumustensa, vastaanottavaisen mielensä sekä herkkyyksiausten johdattamina. Ympäristö vastaa tällöin lapsen tarpeita ja kehitysvaihetta.

Montessoripäiväkodissa ympäristö on erityisesti suunniteltu lapsia varten. Huonekalut ja työskentelyvälineet ovat lasten kokoon mitoitettuja. Varsinaiset montessorivälineet ja muut työskentelymateriaalit on sijoitettu lasten korkeudella oleville avonaisille hyllyille. Hyllyjen välissä on erikokoisia pöytiä. Pöytien lisäksi lapsilla on käytössään työskentelymattoja, joita he käyttävät työskennellessään lattialla. Pöytä tai matto rajaa lapsen työskentelyaluetta.

Päiväkodissamme on käytössä erityinen Maria Montessorin käytännön työssään kehittämä välineistö. Työtehtäviä on esillä rajoitettu määrä. Välineistöä muunnellaan ja sovelletaan vastaamaan lapsen tarpeita. Saman asian oppimiseen ei ole samanaikaisesti useita rinnakkaisia materiaaleja. Toisaalta kussakin materiaalissa käsitellään vain yhtä ominaisuutta ja uutta asiaa kerrallaan ja vaikeusaste kasvaa vähitellen. Kutakin välinettä on valmistellussa ympäristössä vain yksi kappale.

Järjestys on tärkeä osa montessoriympäristöä. Oppimisympäristössä kaikille välineille on oma paikkansa, josta työ voidaan ottaa ja johon se voidaan palauttaa työskentelyn jälkeen. Välineet on jaoteltu montessoriympäristöön aihealueittain. Näitä ovat käytännön elämän työt, aistimateriaalit, äidinkielen osa-alue, matematiikan osa-alue, motorisia taitoja tukevat välineet sekä kulttuuri.

Oppimisympäristö laajenee myös päiväkodin pihapiiriin ja luonnon tarjoamiin mahdollisuuksiin sekä rakennettuun ympäristöön.

Päiväkotimme psyykkisessä ja sosiaalisessa ympäristössä lapsen on hyvä työskennellä. Se hyväksyy kaikki erilaiset oppijat. Aikuinen luo ympäristöön omalla toiminnallaan kiireettömän, turvallisen ja kilpailutilanteesta vapaan ilmapiirin. Aikuinen on aina tarvittaessa lapsen saatavilla.

3.3.2 Lapsiryhmät ja ryhmien muodostamisperiaatteet

Ryhmät on muodostettu montessoripedagogiikan ja lapsen kehitykseen kuuluvien tarpeiden ja edellytysten mukaisesti niin, että alle 3-vuotiaat muodostavat 12 lapsen Tähtiryhmän ja 3-6 –vuotiaat muodostavat 21 lapsen Aurinkoryhmän. Näin eri-ikäisten lasten tarpeet ja edellytykset voidaan huomioida paremmin.

Lapsiryhmiä muodostettaessa pyrimme luomaan ryhmistä heterogeeniset montessoripedagogiikan ajatusten mukaisesti. Tavoitteena on, että ryhmässä olisi yhtä paljon tyttöjä ja poikia ja että ryhmässä olisi saman verran eri-ikäisiä lapsia. Lapset ovat tällöin kehityksessään eri vaiheissa. He ovat kiinnostuneita eri asioista, mikä on yksi onnistuneen montessorityöskentelyn edellytys. Heterogeenisen ryhmän etuna on myös se, että siellä ei vallitse kilpailuilmapiiriä eikä lasten taitojen välillä esiinny lasten keskinäistä voimakasta vertailua. Lapsen oma kasvu ja kehitys tulevat tällöin olennaisemmaksi. Montessoriympäristön ikäjakauma vaikuttaa myös siihen, että lapset auttavat toisiaan ja oppivat toisiltaan.

3.3.3 Ohjaaja

Kasvattajan tehtävänä on poistaa ympäristöstä esteitä ja auttaa lasta hyödyntämään omia mahdollisuuksiinsa maksimaalisesti. Montessoripäiväkodissa opettajan rooli perinteiseen opetustapaan nähden on erilainen kuin tavallisesti on totuttu. Montessoripäiväkodissamme käytämme aikuisesta nimitystä ohjaaja, koska aikuinen ohjaa lapsen luonnollista kehitystä eikä opeta lasta aikuisjohtoisesti.

Montessorityöskentelystä vastaavat koulutetut montessoriohjaajat. Ohjaajat opastavat muuta henkilökuntaa toimimaan montessoripedagogiikan mukaisesti. Olennaista on, että koko työyhteisö on sitoutunut montessoripedagogiikkaan.

Ohjaajan tärkein työväline on havainnointi. Havainnoinnin avulla hän näkee, missä kehitysvaiheessa ja millä herkkyyskaudella lapsi on menossa. Tämän perusteella ohjaaja pystyy asettamaan lapselle yksilöllisiä tavoitteita. Havainnoinnin kohteena ovat myös laajemmat kokonaisuudet, kuten lapsen itsenäisyyden aste, lapsen riippuvuus ohjaajasta, ympäristön toimivuus ja sen haasteellisuus kullekin lapselle, ohjaajan oma toiminta jne. Havaintojen perusteella tehdään johtopäätöksiä ja muutetaan tarvittaessa toimintaa.

Toinen montessoriohjaajan päätehtävistä on montessoripedagoginen tietotaito liittyen välineistöön. Montessoriohjaajat huolehtivat montessorivälineistön kunnosta, materiaalin riittävydestä sekä materiaalin valmistamisesta. Ohjaaja valmistelee ympäristön kaikki välineet toimintavalmiiksi ennen kuin lapset tulevat aamulla päiväkotiin.

Valmisteltu ympäristö olisi tarpeeton ilman aikuisia. Montessoriohjaajat toimivat linkkinä lasten ja materiaalin välillä. He opastavat lapsille välineiden käytön. Ohjaajat tuntevat montessorivälineistön ja tietävät, mitä materiaaleilla tehdään sekä mitkä ovat välineiden tavoitteet.

Ohjaaja turvaa lapsen toimintavapauden. Hän huolehtii, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus itsenäiseen työskentelyyn ja vapaus valita työskentelypaikkansa ja väline. Ohjaaja huolehtii kuitenkin, että lapset käyttävät vapauttaan oikein. Hän esittelee lapselle päiväkodin säännöt ja valvoo niiden toteutumista. Ohjaajan rooli rauhallisen ja positiivisen ilmapiirin luojana on merkittävä.

Myös ohjaajan ulkoinen siisteys ja olemus ovat tärkeitä. Positiivinen asenne työskentelyä kohtaan ja lapsen kunnioittaminen on olennaista. Ohjaaja toimii roolimallina lapsille. Hänen tulee voida käyttäytyä samalla vaatimustasolla kuin hän edellyttää lastenkin käyttäytyvän.

Montessoripäiväkodissa ohjaaja näyttää lapselle uudet työt pääasiassa yksilöllisesti. Ohjaaja valitsee lapselle esiteltävän välineen perustaen valintansa pedagogiseen tietouteen ja lapsen havainnointiin. Lasta ohjataan välineen huolelliseen käsittelyyn sekä tavoitteenmukaiseen käyttöön. Esittelyn jälkeen lapsi voi työskennellä sillä itsenäisesti aina halutessaan. Ohjaaja havainnoi lapsen toimintaa ja tarvittaessa palaa tarkentamaan tehtävää lapselle myöhemmin. Tehtävien esittely aloitetaan aina yksinkertaisemmasta tehtävästä ja edetään kohti vaativampia ja monivaiheisempia tehtäväsarjoja. Kun lapsi työskentelee materiaaleilla useita kertoja, työskentely johtaa usein tarkoituksellisiin omiin kokeiluihin ja oivallukseen, opittavan asia syvään ymmärtämiseen.

3.4 Toimintatavat

Päiväkotimme toiminta perustuu montessoripedagogiikkaan. Työskentelyyn sisältyy erilaisia toimintatapoja. Lapsia ohjataan työskentelemään montessorivälineillä joko yksin, pareittain tai pienryhmissä. Huomioitavaa on, että kullekin lapselle tarjotaan haasteita vastaamaan hänen yksilöllistä kehitysvaihettaan ja kiinnostuksen kohteitaan. Montessorivälineistön lisäksi käytetään paljon myös muita monipuolisia oppimista tukevia materiaaleja ja työtapoja.

Sekä pienten että isojen ryhmässä toimimme pienryhmissä. Toimimalla pienryhmissä luomme lapsille turvallisen ja kiireettömän ilmapiirin ja mahdollisuuden monipuoliseen vuorovaikutukseen lasten ja ohjaavan aikuisen kanssa. Toimimalla pienryhmissä pystymme ottamaan huomioon kunkin lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta tärkeät yksilölliset tavoitteet ja tarpeet. Pienryhmässä lapsi voi tuoda esille vahvuuksiaan sekä harjoitella taitojaan osa-alueilla, jotka vielä kaipaavat vahvistamista. Pienryhmässä arempikin lapsi saa äänensä kuuluviin. Vähentämällä sosiaalisten kontaktien määrää vähennämme lasten stressiä.

Pienryhmissä toimimme aamupäivisin toiminta-aikaan. Siirtymätilanteita porrastamalla takaamme sen, että jokainen lapsi saa tarvitsemaansa tukea ja huomiota sekä tarpeeksi aikaa harjoitella omatoimisuutta. Kunkin

pienryhmän toiminnasta vastaa yksi aikuinen, vastualueet sovitaan etukäteen. Kukin ryhmä toimii omassa tilassa, jolloin ulkoiset ärsykkeet jäävät mahdollisimman pieniksi. Pienryhmätoiminnan aikana aikuinen on koko ajan läsnä lasten kanssa. Tärkeää on olla lasten tasolla ja luoda ilmapiiri, jossa jokainen lapsi saa äänensä kuuluviin. Rohkaisemme lapsia vastavuoroiseen keskusteluun, ajatusten vaihtoon ja toisen kuuntelemaan. Aidon vuorovaikutuksen ilmapiirillä vahvistamme lapsen itsetuntoa.

Pienryhmiä muodostettaessa otamme huomioon lapsen iän, sukupuolen, kehitystason, henkilökemiat sekä mahdolliset erityistarpeet. Ryhmät pyrimme muodostamaan niin, että toiminta voidaan suunnitella jokaisen lapsen tarpeita vastaavaksi ja että lapset saavat tukea toisiltaan. Jaamme pienryhmät jokaisen toimintakauden alussa ja arvioimme niiden toimivuutta vuoden kuluessa.

Toiminta pienryhmissä on ennalta suunniteltua ja valmisteltua. Toiminnan suunnittelu perustuu lapsiryhmästä tehtyihin havaintoihin. Toiminta sisältää monipuolisesti vaihdellen montessorityöskentelyä, laulua, ohjattua leikkiä, satuhetkiä, draamaa, pelaamista, liikuntaa jne. Montessoriohjaaja vastaa montessorityöskentelyn suunnittelusta ja toteutuksesta, lastentarhanopettaja ja lastenhoitaja muusta toiminnasta.

Poikkeustilanteissa (esim. henkilökunnan sairastuessa) toimimme pienryhmissä mahdollisuuksien mukaan. Sijaiselle tarjoamme valmiita pienryhmätuokiosuunnitelmia, jonka pohjalta hän osaa ohjata ryhmän toimintaa. Tarvittaessa yhdistämme pienryhmiä vastaamaan aikuisten määrää.

Päivittäin tarjoamme lapsille myös kokemuksia koko ryhmän yhteisestä työskentelystä. Retkillä käymme koko ryhmä yhdessä ja ajoittain järjestämme juhlia, joihin osallistuvat kaikki päiväkodin lapset. Lapsen päivään kuuluu myös ulkoilua ja vapaan leikin aikaa, jolloin leikin luonne määrittelee yhdessä toimivan lapsiryhmän suuruuden.

3.5 Lapselle ominaiset tavat toimia

Leikkiminen, liikkuminen, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen sekä tutkiminen ovat lapselle ominaisia tapoja toimia ja ajatella. Lapselle luonteva toiminta vahvistaa hänen hyvinvointiaan ja käsitystä itsestään. Samalla lapsi ilmentää myös omaa ajatteluaan ja tunteitaan. Havainnoimalla lapsen omaa toimintaa saamme tärkeää tietoa lapsesta ja pystymme vastaamaan paremmin hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa. Otamme toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioon lapselle ominaiset tavat toimia niin, että niissä toteutuvat kielen merkitys, sisällölliset orientaatiot, montessorikasvatuksen osa-alueet sekä lapsen oppiminen.

3.5.1 Leikkiminen

Lapselle merkitykselliset kokemukset

Lapsi leikkii leikkimisen itsensä vuoksi. Hän ei leiki oppiakseen, mutta oppii leikkiessään. Leikin kautta lapsi oppii muun muassa sosiaalisia taitoja, vuorovaikutustaitoja ja hänen kielensä kehittyä.

Leikit vaihtelevat paljon lasten iän, kehitystason ja kiinnostuksen kohteiden mukaan. Pienimmät lapset leikkivät yksin tai yhdessä aikuisen tai isomman lapsen kanssa. Pikkuhiljaa leikki muuttuu rinnakkainleikiksi toisten lasten kanssa ja lopulta yhdessä leikkimiseksi.

Lapsi käyttää leikkinsä aineksina kaikkea näkemäänsä, kuulemaansa ja kokemaansa. Leikkiessään hän jäljittelee ja luo uutta. Kaikki mikä näkyy leikissä, on lapselle merkityksellistä, vaikka kaikki lapselle merkityksellinen ei leikissä näykään.

Kasvattajayhteisön toiminta

Lapsen leikin tukeminen vaatii kasvattajalta kykyä havainnoida lasta ja eritellä leikkitilanteita. Kasvattajina meidän tehtävämme on tunnistaa lapsen sanallisia ja sanattomia aloitteita ja aikomuksia ja vastata niihin. Lapsen aloitteisiin ja aikomuksiin vastaaminen tarkoittaa välillä lapsen omaehtoisen leikin mahdollistamista

ja välillä leikin suoraa tai epäsuoraa ohjaamista. Varaamme niin lapsen omaehtoiselle leikille kuin ohjatulle leikille aikaa.

Leikkiryhmän koolla on huomattava merkitys leikkirauhaan, lasten vuorovaikutuksen määrälle ja laadulle. Suuressa ryhmässä lasten on vaikea keskittyä leikkimiseen, jolloin syntyy hälinää, levottomuutta ja konflikteja. Ohjaamme lasta valitsemaan leikkikaverinsa ja leikkipaikkansa itsenäisesti. Tarvittaessa autamme lasta valinnassa.

Leikki on meille aikuisille myös tärkeä kasvatuksen ja opetuksen väline. Käytämme sitä erilaisten tietojen ja taitojen harjoittamiseen. Leikki on lisäksi yksi työn tuloksellisuuden mittareista, sillä leikeistä ilmenevät lasten omaksumat tiedot ja taidot, sosiaaliset suhteen sekä kunkin lapsen yksilöllinen kehitystaso.

Montessorivarhaiskasvatusympäristö

Päiväkodin hyvät fyysiset puitteet vaikuttavat lasten leikkimahdollisuuksiin. Päiväkodissamme erityisinä leikkitiloina on kaksi huonetta. Tämän lisäksi lapset voivat hakea huoneesta leikkivälineitä päiväkodin muihin tiloihin, joista on sovittu yhdessä henkilökunnan kanssa. Leikkitiloina hyödynnetään myös mm. montessoriluokat, eteinen ja käytävät. Pyrimme huolehtimaan myös siitä, että lapsilla on mahdollisuus monipuoliseen ja ikätasoaan vastaavaan leikkiin myös ulkona.

Leikkivälineet ovat lasten käytössä päivittäin. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä voimakkaammin esineet hallitsevat hänen toimintaansa ja leikki-ideat nousevat lasta kiinnostavista leikkivälineistä. Saadakse leikistään iloa, lapsi tarvitsee leikkeihinsä riittävän, tarkoituksenmukaisen ja kehitystään eteenpäin vievän välineistön. Myös leikkivälineiden sijoitteluun päiväkodin tiloissa kiinnitetään huomiota. Kun leikkivälineet ovat esillä lasten ulottuvilla, ne luovat samalla toimintaan innokkuutta. Loogisesti yhteenkuuluvien välineiden sijoittaminen lähelle toisiaan kannustaa leikki-ideoiden laajentamiseen.

Maria Montessori halusi kutsua lasten toimintaa työksi korostaakseen sen merkitystä lapsen kehityksen kannalta. Montessorin aikana leikkiminen oli työtä vähäisempää ajanvietettä. Nykyään kasvatussuunnitelmassa leikki on kuitenkin arvokasta työtä. Eli kyseessä on lähinnä aikaan ja kulttuuriin sidottu käsitteen määrittely. Leikki on lapsen kehityksen ja oppimisen perusta. Leikki on pikemminkin asenne kuin määrätynlaista toimintaa ja sama toiminta voi olla toiselle lapselle leikkiä, toiselle ei.

Leikit ovatkin merkittävä osa montessorivälineillä työskentelyä. Kun lapsi on saanut materiaalin käyttöön kattavan ohjauksen ja sisäistänyt sen käytön itsenäisen työskentelyn kautta, on aika leikinomaisille kokeiluille. Leikit lisäävät materiaalin käyttökertoja ja pidentävät kiinnostusta kutakin materiaalia kohtaan. Leikin avulla lapsi voi löytää materiaalista uusia ulottuvuuksia.

Myös muisti kehittyy näiden leikkien myötä. Muistijälki vahvistuu, kun lapsi työskentelee samalla välineellä useita kertoja. Leikit tukevat niin ikään motoriikan kehittymistä. Työskentelyn aikana lapsi saa ja hänen pitääkin liikkua paljon. Tällä tavoin huomioidaan liikkumisen herkkyyksikauden olemassa oloa.

Montessorivälineistöllä leikit tehdään usein pienryhmissä (vaikka joitakin niistä voi leikkiä yksinkin). Pienryhmässä leikittyinä ne auttavat yhteistyötaitojen kehittymisessä. Lapset huomaavat, että on mahdollista löytää uusia ja erilaisia ajattelutapoja. Toisilta lapsilta on myös mahdollista oppia.

Leikkien kautta lasten keskittymisajat pitenevät. Leikit toimivat myös eräänlaisena virheenkontrollina. Niissä lapsi kokeilee rajojaan ja testaa taitojaan. Leikeissä lapsen tulee osata käyttää materiaalia sekä hallita siihen liittyvä kieli. Kontrolli toimii palautteenantajana lapselle itselleen, mutta se antaa myös aikuiselle tiedon, että lapsi tarvitsee apua ja lisäohjausta.

Lapsilla on aikaa vapaalle leikille sekä ulkoiluajana että iltapäivisin pitkä yhtäjaksoinen aika ennen kotiinlähtöä. Leikkiä ohjataan välillisesti itse leikkitilanteen ulkopuolella. Kokemus- ja elämysmaailmaa rikastamalla lapsen leikki-ideat monipuolistuvat. Käytännössä näitä keinoja ovat mm. keskustelut, lukeminen, kuvien kat-

selu, retket yms. Leikin aloitusvaihe avaa suurimmat mahdollisuudet leikin välittömälle ohjaukselle. Aikuinen johdattelee lapset miettimään leikkejä, leikkikavereita ja -tilaa. Leikin kuluessa aikuinen on läsnä varmistamassa leikkiympäristön toimivuuden. Aikuinen leikkii toisinaan myös malliksi mukana, havainnoi ja tarvittaessa pidättäytyykin ohjauksesta tietoisesti.

3.5.2 Liikkuminen

Lapselle merkitykselliset kokemukset

Liikkuminen on lapselle luonnollinen tapa tutustua itseensä, toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lapselle maailman kokeminen ja ymmärtäminen on jatkuvaa liikettä, koskettamista, tuntemista, erottelua ja kokonaisuuden hahmottamista. Lapsi tulee liikkumisen kautta tietoiseksi omasta kehostaan ja sen hallinnasta ja luo sitä kautta pohjaa terveelle itsetunnolle. Riittävä liikkuminen on myös lapsen hyvinvoinnin ja terveen kasvun perusta ja se tukee lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Liikkuessaan lapsi ajattelee, kokee iloa, ilmaisee tunteitaan ja oppii uutta. Usein liikkuminen on myös positiivista yhdessäoloa ja –tekemistä.

Kasvattajayhteisön toiminta

Päiväkodissämme luomme tietoisesti edellytykset lapsen liikkumiselle ja samalla tarjoamme lapselle mahdollisuuksia itsenäiseen toimintaan. Montessorityöskentelyn aikana lapsella on vapaus valita työskentelypaikkansa ja liikkua luokassa. Hakiessaan itsenäisesti hyllyistä montessorivälineitä ja toimimalla oman tahtinsa mukaan lapsen yksilölliset liikkumisen tarpeet tulevat huomioiduksi myös luokkatyöskentelyn aikana.

Jokapäiväisen hyötyliikunnan ja ulkoilun lisäksi lapsi tarvitsee motorista kehitystä tukevaa tavoitteellista ja monipuolista ohjattua liikuntaa, jota toteutamme säännöllisesti pienryhmissä. Ohjaamme alle 3-vuotiaille ja 3-4-vuotiaille lapsille liikuntatuokioita ryhmien omissa leikkihuoneissa, kun taas 5-6-vuotiaiden liikuntatuokiot järjestämme talven aikana Tanssistudio Sahramin salissa ja muina aikoina ulkokentällä Viertolassa.

Montessorivarhaiskasvatusympäristö

Montessorivarhaiskasvatusympäristö ja montessoripedagogiikan mukainen toimintatapa tukevat lapsen omaehtoista liikkumista. Lapset työskentelevät omassa tahdissaan ja voivat liikkua tarpeidensa mukaan. Lapsen luonnollinen liikkumisen tarve huomioidaan myös muussa pienryhmätyöskentelyssä järjestämällä ympäristö sen mukaisesti. Päivittäiset ulkoilut päiväkotimme omalla pihalla ja retket lähileikkipuistoihin antavat lapselle mahdollisuuden liikunnallisiin leikkeihin ja muuhun liikuntaan.

3.5.3 Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen

Lapselle merkitykselliset kokemukset

Lapsi saa taiteellisia kokemuksia musiikillista, kuvallista, tanssillista ja draamallista toimintaa, kädentaitoja sekä lastenkirjallisuutta arvostavassa kasvuympäristössä. Taiteen kautta lapsi saa esteettiseen maailmaansa oppimisen iloa, taiteellista draamaa, muotoja, ääniä, värejä, tuoksuja, tuntemuksia ja eri aistialueiden yhdistelmiä. Lapsi rakentaa varhaislapsuudessa saatujen taiteellisten peruskokemusten varaan myöhemmät taidemieltymykset ja valinnat sekä hänen kulttuuriset arvostuksensa,

Kasvattajayhteisön toiminta

Kasvattajina mahdollistamme lapsen taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen lapsen persoonallisia valintoja ja havaintoja kunnioittaen. Ohjaamme lasta tarvittavien teknisten taitojen osaamisessa ja annamme tilaa, aikaa ja rauhaa lapsen mielikuvitukselle ja luovuudelle. Montessorityöskentelyssä lapsella on päivittäin mahdollisuus taiteen ja kädentaitojen harjoittamiseen; esimerkiksi taidehylly, maalausteline ja kirjat ovat lasten vapaassa käytössä. Myös muussa pienryhmätoiminnassa taiteen kokemiseen ja tekemiseen annetaan tilaa ja mahdollisuuksia.

Montessorivarhaiskasvatusympäristö

Montessorivarhaiskasvatusympäristön esteettisyys on yksi olennainen osa lapsen taiteellisen kokemiseen ja ilmaisemiseen rohkaisemisessa. Esteettinen ympäristö kannustaa lasta tunnustelemaan, kokeilemaan ja tekemään. Myös taiteeseen, kädentaitoihin ja kirjallisuuteen liittyvät välineet ovat avohyllyillä lapsen saatavilla, mikä mahdollistaa lapsen omaehtoisen taiteen kokemisen ja ilmaisemisen. Monipuolistamme lapsen taiteen kokemista ja ilmaisemista hyödyntämällä päiväkotimme ulkopuolella olevaa lähialueen taide- ja kulttuuritarjontaa.

3.5.4 Tutkiminen

Lapselle merkitykselliset kokemukset

Lapsi on luontaisesti utelias ja hän tyydyttää uteliaisuuttaan tutkimalla erilaisia asioita. Lapsen oma kokemusmaailma sekä vuorovaikutus muiden lasten ja aikuisten kanssa toimivat eri-ikäisten lasten tutkimisen innoittajina.

Lapsi tekee havaintoja ympäristöstään jatkuvasti. Havaintojen tekeminen onkin lähtökohta tutkimiselle. Havainnointitaitoja harjaannutetaan stimuloimalla kaikkia aisteja. Aistien stimulointi on yksi montessorivälineiden keskeinen ominaisuus.

Ihmettelemällä ja tutkimalla lapsi oppii ja hän kehittää samalla ajatteluaan, ongelmanratkaisutaitojaan ja mielikuvitustaan. Yrityksen, erehdyksen ja oivalluksen kautta lapsi kokee oppimisen iloa ja hänen itsetuntonsa vahvistuu.

Kasvattajayhteisön toiminta

Kasvattajina olemme kiinnostuneita lapsen tutkivasta ihmettelystä. Kun annamme lapselle aikaa ihmetellä, tutkia ja esittää omia pohdintojaan ja kysymyksiään, lapsi kokee, että hänen ajatuksillaan ja toiminnallaan on merkitystä. Omalla kiinnostuneella asenteellamme ja toiminnallamme luomme lapselle innostavan, avoimen ja kannustavan ilmapiirin tutkimiselle. Monipuolisella montessorivarhaiskasvatuksella ja pientenkin arjen hetkien merkityksen ymmärtämisellä luomme lapselle erilaisia, hänen omaa mielenkiintoaan ylläpitäviä kokemuksia, joiden kautta lapsi voi ihmetellä ja tutkia erilaisia asioita ja maailman ilmiöitä. Lapsen taitojen ja kiinnostuksen mukaan ohjaamme lapsia vähitellen selvittämään miten asioita voi tutkia ja miten erilaisia tutkimusvälineitä käytetään. Ohjaamme lapsen kertomaan myös muille omista havainnoistaan ja vaihtamaan kokemuksia toisten kanssa.

Montessorivarhaiskasvatusympäristö

Montessorivarhaiskasvatusympäristö luo ihanteelliset puitteet lapsen ihmettelylle ja tutkimiselle. Lapselle sopivalla korkeudella olevat huonekalut, välineet ja materiaalit antavat lapselle mahdollisuuden tutkia ympäristöä omatoimisesti. Lisäksi montessorivarhaiskasvatusympäristössä on välineistöä, joka tukee eri aistien käyttöä tutkimisessa. Montessorivälineet ovat myös esteettisiä, mikä lisää osaltaan lapsen kiinnostusta. Välineiden avulla lapset oppivat tarkentamaan aistejaan ja luokittelemaan havaintojaan. Ne mahdollistavat ympäristön monipuolisen tarkkailun.

3.6 Kielen merkitys varhaiskasvatuksessa

Kieli on perusta kaikelle oppimiselle, ajattelulle ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Päiväkodissa lapsi oppii kieltä kaikissa arjen tilanteissa ja vuorovaikutuksessa kasvattajien ja muiden lasten kanssa. Lapsen kielellistä kehitystä tukevat turvalliset ihmissuhteet ja hyväksyvä ilmapiiri. Huolehdimme siitä, että lasten toimintaympäristö antaa virikkeitä kielen kehitykselle ja ottaa huomioon eri lasten yksilöllisen kehitystason. Annamme myönteisen mallin ja ohjaamme lasta sopivan kielen käyttöön.

Puheen ja kielen kehitystä tuemme kaikissa päivittäisissä tilanteissa. Puheen tuottamista, sanavaraston lisäämistä ja kuullun ymmärtämistä tuemme puhumalla, keskustelemalla, kuuntelemalla ja lukemalla. Leikillä ja vuorovaikutuksella on tärkeä rooli kielen kehityksessä. Kielen kehityksen kannalta tärkeitä ovat myös eikielelliset eleet, kosketus, katsekontakti jne., joilla luomme lapsen ja kasvattajan välille kielen kehitykselle myönteisen, suvaitsevan ja aidosti välittävän vuorovaikutussuhteen.

Lapsen kasvaessa kielen tehtävä ajattelutoimintojen tukena korostuu. Vähitellen lapsi oppii luokittelemaan asioita käsittein ja ymmärtämään niiden välisiä suhteita. Hän oppii kysymään ja vastaamaan sekä myöhemmässä vaiheessa ylläpitämään keskustelua, kuuntelemaan ja odottamaan vuoroaan. Kasvattajina järjestämme kielen kehitystä tukevan virikkeellisen ja toiminnallisen kasvuympäristön, jossa lapsi voi havainnoida sekä puhuttua että kirjoitettua kieltä. Lapsi tarvitsee kieltä toiminnassaan ja kieli kehittyy leikkimisen, liikkumisen, tutkimisen sekä taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen myötä.

3.7 Varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot montessorikasvatuksessa

Toiminnan jakaminen erillisiin sisältöalueisiin palvelee aikuisen suunnittelu- ja ohjaustyötä. Osa-alueista on laadittu esimerkinomaiset kaavakkeet. Näihin kaavakkeisiin merkitään lasten tekemät työt ja ne ohjaavat ohjaajaa työssään eteenpäin. Ne eivät muodosta lapselle suoraa ”lukujärjestystä” opittavista asioista, vaan muistuttavat kokonaisuuksista, joita työskentely sisältää. Koulutettu ohjaaja valitsee näistä lapsen ja ryhmän tarpeiden mukaiset sisällöt, joiden avulla varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tavoitteet toteutuvat.

Esittelemme seuraavassa ensin montessorikasvatuksen sisältöalueet, jotka ovat monilta osin samat kuin varhaiskasvatuksen valtakunnalliset sisältöalueet (Stakes 2005). Lopuksi käsittelemme niitä varhaiskasvatuksen sisällöllisiä orientaatioita, joita ei montessorikasvatuksessa ole erikseen eritelty.

3.7.1 Käytännön elämän työt

Käytännön elämän työt ovat tavallisia, päivittäisiä toimintoja, joita ihminen tekee pitääkseen huolta itsestään ja ympäristöstään. Ne ovat myös toimintamalleja, joita aikuiset tekevät muodostaessaan ja ylläpitäessään sosiaalisia suhteita. Käytännön elämän työt ovat ensimmäisiä tehtäviä, joita lapselle näytetään hänen aloittaessaan montessoripäiväkodissa. Nämä tehtävät ovat jo kotoa osin tuttuja ja luovat siten jatkuvuutta kodin ja päiväkodin välillä. Kaikki käytännön elämän työt ovat aitoja, oikeita tehtäviä asianmukaisilla työvälineillä ja ne ovat sidoksissa lapsen kulttuuriin.

Käytännön elämän töillä on huomattavasti laajempi tavoite kuin pelkän tehtävän suorittaminen. Ne ovat valmistelevia harjoituksia tuleville töille. Kolme keskeisintä tavoitetta ovat itsenäistyminen, keskittyminen sekä liikkeiden kontrolli. Käytännön elämän työt auttavat lasta sopeutumaan uuteen ympäristöön ja samaistumaan ympäröivään kulttuuriin. Ne tukevat myös lapsen kielen kehitystä.

Käytännön elämän töiden osa-alueita ovat perusharjoitukset, itsestä huolehtiminen, ympäristöstä huolehtiminen, hyvät tavat sekä liikkeiden koordinaatio.

Perusharjoitukset

Perusharjoitukset auttavat neljän muun osa-alueen hallitsemisessa. Tämän alueen taitoja lapsi tarvitsee pystyäkseen liikkumaan ja toimimaan montessoriympäristössä muita häiritsemättä. Esimerkkejä tämän ryhmän harjoituksista ovat mm. päiväkodin tiloissa liikkuminen, tuolin kantaminen ja maton rullaaminen.

Itsestä huolehtiminen

Itsestä huolehtimisen tehtävät koskevat lasta itseään. Useissa töissä tehtävä on irrotettu kontekstistaan ja työn vaatima taito opetetaan välineillä, jotka on varattu ympäristöön erikseen. Lapsen on mahdollisuus keskittyä tällöin taidon oppimisen kannalta yhteen keskeiseen asiaan ja toistaa samaa asiaa useita kertoja kii-reettömästi. Tehtävät tukevat lapsen omatoimisuutta ja itsenäistymistä, jolloin lapsen riippuvuus aikuisesta

vähenee. Näitä harjoituksia ovat mm. pukeutumiskehikot, kuten nappi, vetoketju ja rusetti, käsien pesu ja kenkien kiillotus.

Ympäristöstä huolehtiminen

Nämä tehtävät ohjaavat lasta kantamaan vastuuta ympäristöstään. Hän oppii näkemään ympäristönsä siisteyden ja kauneuden. Aktiviteetin avulla lapsi oppii myös, miten tätä kauneutta ylläpidetään.

Ympäristöstä huolehtimisen harjoitukset ovat usein monivaiheisia kokonaisuuksia. Ne auttavat lasta kehittämään järjestyksen tajua sekä ymmärtämään asioiden loogisuuden. Monissa töissä on tietty järjestys, joka on olennainen osa työskentelyä, jotta työ voitaisiin suorittaa tai tulos olisi toivotunkaltainen.

Erilaisia ympäristöstä huolehtimisen tehtäviä tehdään niin sisä- kuin ulkoympäristössä, esimerkiksi pölyjen pyyhkiminen, kasvien kastelu, erilaiset ruoan valmistustehtävät ja haravointi.

Hyvät tavat

Hyvät tavat – harjoitukset liittyvät ihmisten väliseen kanssakäymiseen. Lapsi oppii miten toimintaympäristösämme käyttäytyään ja miten toisten kanssa ollaan yhdessä. Olennaista on, että hyviä tapoja noudatetaan ja käytetään tavoitteena koko päiväkodissa vietetyn ajan. Aikuinen ohjaa tapojen kehittymistä olemalla itse esimerkkinä lapselle jokapäiväisissä tilanteissa. Sen lisäksi lapselle annetaan esimerkkejä toimintatavoista, joita harjoitellaan pienissä ryhmissä ja koko ryhmän yhteisissä piireissä. Esimerkit poimitaan kulloinkin haavoittavasta tarpeesta. Kun lapsi on sisäistänyt toimintamallin, hän pystyy toimimaan luonnollisesti vastaavissa oikeissa tilanteissa. Esimerkkejä harjoituksista ovat tervehtiminen ja avun pyytäminen.

Liikkeiden koordinaatio

Liikkeiden koordinaation tavoitteena on auttaa lasta hallitsemaan koko kehoaan; sekä psyykkistä että fyysistä puolta. Harjoitukset ohjaavat lapsen tietoisuutta omista liikkeistään tai täydellisestä liikkumattomuudesta. Harjoitusten avulla lapsi oppii koordinoimaan liikkeitään sekä harjoittamaan tasapainoaan. Ne auttavat huomioimaan myös koko ryhmän etua. Tähän ryhmään kuuluu kaksi erillistä harjoitusta, joita ovat viivalla kävely ja hiljaisuusleikki.

3.7.2 Aistivälineet

Aistimateriaalien tavoitteena on auttaa lasta havainnoimaan ympäristöään yksityiskohtaisemmin ja monipuolisemmin sekä luokittelemaan havaintojaan. Aistimateriaalit ovat valmisteleuvia harjoituksia myöhempää työskentelyä varten. Välillisenä tavoitteena on kielellisten, matemaattisten ja esteettisten valmiuksien kehittäminen. Käsitteiden ja havaintojen nimeäminen on oleellinen osa työskentelyä.

Kaikki aistimateriaalien ominaisuudet löytyvät ympäröivästä maailmasta. Niiden tarkoituksena ei ole korvata ympäristön vaikutuksen kokonaismäärää. Ne ovat edustus ympäröivästä todellisuudesta ja tarjoavat avaimia tutkimiseen.

Ihmisen aisteja ovat näkö, kuulo, haju, maku ja tunto. Aistimateriaaleissa erotetaan jokaiselle aistille omat välineensä. Lisäksi huomioidaan kunkin aistin eri ominaisuudet, kuten tuntoaistille lämpö, pinta, paino ja muoto. Stereognostisen aistin avulla tunnistetaan kolmiulotteisia esineitä näkemättä niitä, käyttäen aistiominaisuuksia integroidusti.

Alle 3-vuotiaat absorboivat kaiken tiedon ympäristöstään. Aistikokemukset onkin ripoteltu päivittäisiin toimintoihin ja tavaroihin. Aistien hienosäätöön ja luokitteluun tarkoitettu materiaali on käytössä 3-6-vuotiaiden ryhmässä. Tällöin lasta autetaan palauttamaan mieliin aikaisemmat tiedostamattomat aistikokemukset. Esimerkkejä aistimateriaaleista ovat ääniliieröt, vaaleanpunainen torni, hiekkapaperilaatat, maku- ja hajupallot sekä värilaatat.

3.7.3 Kieli

Lapsi käyttää kieltä itseilmaisuuksiin ja ollaan vuorovaikutuksessa toisen kanssa. 0-6-vuotiaalla lapsella on kielen kehityksen herkkyyksikausi. Tällä jaksolla lapsen on helppo omaksua valmiudet luku- ja kirjoitustaitoon sanavaraston räjähdyksmäisen kasvun lisäksi.

Kieli jaetaan puhuttuun ja kirjakielen. Kirjakieli ositetaan vielä luettuun kieleen ja kirjoittamiseen. Kirjoittaminen on keino itseilmaisuuksiin. Lukeminen on puolestaan keino tutustua toisten ihmisten ajatuksiin.

Puhuttu kieli

Puhutun kielen harjoitukset aloitetaan heti, kun lapsi tulee ryhmään. Ne ovatkin erityisesti pienten lasten harjoituksia.

Puhutun kielen alueella aikuisella on tavallista keskeisempi tehtävä. Aikuinen on roolimalli lapselle puheen alueella. Ohjaaja kiinnittääkin huomioita puheensa selkeyteen sekä oikeakieliopillisuuteen.

Ohjaaja luo lapsiryhmään tunneilmapiirin. Positiivisessa ja hyväksyvässä ilmapiirissä lapsi tuntee itseluottamusta ja uskaltaa puhua. Lasta kannustetaan vuorovaikutukseen ensisijaisesti luonnollisissa tilanteissa. Jokainen perushoitotilanne on tärkeä osa kielen oppimista. Lisäksi lapselle järjestetään myös tilanteita, joissa hän voi erityisesti harjoitella itseilmaisutaitoa joko aikuisen kanssa kahdenkesken, pienryhmässä tai suuremmissa ryhmissä. Yhtä tärkeä on opettaa lapsi kuuntelemaan kertomuksia ja toisen puhetta.

Lapsen itseilmaisutaidosta pyritään saamaan selkeä ja looginen. Lapsen annetaan harjoitella kertomista esimerkiksi itsestään tai ympäristöstä. Hän voi harjoitella myös tarinoiden kertomista. Lapsi tarvitsee sanavarastoa asioiden ilmaisemiseen. Sanavarastoa ja ideoita puheeseensa lapsi saa kirjoista, tarinoista, runoista, riimeistä ja lauluista, joita lapset kuulevat päiväkodissa päivittäin. Lasten sanavarastoa kartutetaan myös erityisillä sanavaraston kartuttamisen tehtävillä. Aikuisen tehtävänä on auttaa lasta luokittelemaan ja selkeyttämään ajatuksiensa sisältöä esittämällä lapselle kysymyksiä.

Kirjoitettu kieli

Kirjoittaminen alkaa usein puoli vuotta ennen kuin lapsi oppii lukemaan. Räjähdyksmäinen into sanojen kirjoittamiseen tulee kuitenkin jokaisella lapsella omana aikanaan. Päiväkodissamme on käytössä ensisijaisesti pienet aakkoset.

Kirjoittaminen on monimutkainen prosessi, jossa tarvitaan sekä tiettyjä käden ominaisuuksia että ajattelun kehittymistä. Kirjoittaminen edellyttää kynäotetta, kevyttä kynäkättä sekä vapaata ranneliikettä. Vasemmalta oikealle etenevä kirjoitussuunta on myös edellytys sujuvalle kirjoittamiselle. Käden taidon lisäksi lapsi tarvitsee loogista ajattelukykyä. Sanoissa kirjaimet ovat tiettyssä järjestyksessä. Lasta opetetaan tunnistamaan ja erottelemaan äänneitä sanoista. Lapselle tarjotaan mahdollisuus myös oppia kirjainten symbolijärjestelmä.

Ennen kuin lapsi alkaa työskennellä kirjoitetun kielen materiaalilla, hän on tehnyt paljon ns. valmistelevia harjoituksia; työskennellyt käytännön elämän töiden sekä aistimateriaalien kanssa. Suoria vaikutuksia kirjoittamiseen tarjoavat hiekkapaperikirjaimet, irtokirjaimet sekä metallikuviot.

Luettu kieli

Päiväkodissa tavoitteena on herättää lapsen mielenkiinto lukemista kohtaan. Usein kiinnostus lukutaitoa kohtaan herää noin 5-vuotiaana. Aikuisten ja muiden lasten oma lukemisen malli on olennainen lapsen lukuinnostuksen syyttäjänä. Ensin lapsi kehittää itselleen mekaanisen lukutaidon. Tällöin lapsi tunnistaa kirjaimet, niitä vastaavat äänneet ja osaa yhdistää ne sanoiksi. Vähitellen lasta ohjataan kohti ymmärtävää lukemista.

Toinen lukemisen päätavoitteista on herättää kriittisyyttä kirjoitettua kieltä kohtaan. Lapsi ohjataan kyseenalaistamaan tekstiä. Näiden tavoitteiden harjoittelu jatkuu vielä pitkään koulun puolellakin.

Lukemisen alueelta voidaan erottaa neljä eri materiaaliyhmää:

- ✓ Johdattaminen lukemiseen tapahtuu erilaisten äänneleikkien ja sanalappujen avulla, esimerkiksi lukulaatikot ja ympäristön sanalaput.
- ✓ Sanaston kartuttaminen on yksi keskeisiä asioita päiväkotiaikana. Kielestä pyritään saamaan rikasta ja sanoille etsitään mm. eri vivahteita ja synonyymejä. Tällä kielen alueella lapsen kuulemalla puheella, kertomuksilla sekä erillisellä lukuharjoitusmateriaalilla on merkitystä. Näitä materiaaleja ovat mm. yhdyssana- ja vastakohtaparilaatikot.
- ✓ Sanaluokat opetellaan visualisoiden ja konkreettisesti erilaisten symbolien avulla. Olennaista on, että lapsi ymmärtää sanojen erilaisia merkityksiä ja kuinka ne vaikuttavat luettavaan asiasisältöön.
- ✓ Lauseenjäsennykseen liittyvien tehtävien tarkoituksena on leikinomaisesti avata lapsen silmät uutta asiaa kohtaan. Lauseenjäsennystä osoitetaan graafisesti nuolia ja symboleita käyttämällä. Tätä harjoitellaan myös esimerkiksi leikkaamalla paperille kirjoitetusta lauseesta erilleen sanoja ja kokeilemalla niiden järjestämistä eri tavoin.

3.7.4 Matematiikka

Tavoitteena on auttaa lasta kokemaan matematiikka hauskana ja mielenkiintoisena. Varhaislapsuudesta lähtien lapsen mielenkiintoa matematiikkaa kohtaan herätellään mm. laulujen, leikkien ja lorujen avulla. Lapsella on myös ns. matemaattinen mieli, jonka avulla hän omaksuu matematiikan perusasioita arkipäivän tilanteissa. Arkipäivän tilanteiden hyödyntäminen korostuu alle 3-vuotiaan lapsen kanssa. Pienen lapsen kanssa lasketaan kirjan kuvissa näkyviä esineitä, lapsen varpaita ja sormia ja esimerkiksi vertaillaan eri esineiden pituutta.

Matematiikan osa-alueelle siirryttäessä lapsi on saanut paljon kokemuksia matemaattisista taidoista aiemmasta työskentelystään montessoriympäristössä esimerkiksi käytännön elämäntöistä ja aistimateriaaleista. Osa työskentelystä valmistaa lasta suoraan matematiikkaan esimerkiksi aistimateriaaleissa on runsaasti välineitä vertailemisen tueksi. Toisaalta monet harjoitukset valmistavat lasta matematiikkaan välillisesti itenäistymisen, keskittymiskyvyn, hienomotoriikan tarkentumisen ja loogisen ajattelun kautta.

Matemaattinen ajattelu ja kiinnostus työskennellä matemaattisilla välineillä heräävät yleensä lapsen ollessa noin neljän vuoden ikäinen. Lapsissa on kuitenkin havaittavissa suuria yksilöllisiä eroja. Olennaista on, että lapselle muodostuu kuva matematiikan hauskuudesta tekemisen ja tutkimisen kautta. Erityisen tärkeä on myös se, että lapsi saa matematiikkaan selkeän, käsinkosketeltavan kokemuksen. Lapsi työskentelee aluksi runsaasti konkreettisia kokemuksia tarjoavalla materiaalilla, jonka avulla hän kehittää vähitellen abstraktia ajatteluaan. Matemaattisessa ajattelussa eteneminen edellyttää aina edellisen tason hallitsemista. Asian ymmärtäminen on välttämätöntä, jotta voidaan edetä vaativamman tiedon omaksumiseen.

Matematiikan sisältöalueita ovat: luokittelu, lajittelu, vertaileminen, mittaaminen, mittavälineiden käyttö, sarjoittaminen, lukujonotaidot, kymmenjärjestelmään tutustuminen, numeromerkit ja määrävastaisuus, peruslaskutoimitukset, eli yhteen- ja vähennyslaskut. Tarjoamme mahdollisuuden tutustua myös kerto- ja jakolaskuihin, geometrisiin muotoihin ja kappaleiden hahmottamiseen sekä nimeämiseen, loogiseen päättelyyn ja tilan hahmottamiseen.

3.7.5 Kulttuuri

Eläinoppi, kasvioppi, maantieto, historia ja tiede muodostavat montessoripedagogiikassa kokonaisuuden, jota kutsutaan kulttuurin alueeksi. Siihen sisältyvät aiheet käsittelevät kaikkea, mitä tapahtuu ympärillämme elämässä ja luonnossa.

Lapsi kiinnittyy elinympäristönsä kulttuuriin kuuden ensimmäisen elinvuotensa aikana. Ympäröivän yhteisön kulttuuri, kieli ja toimintatavat muovaavat lapsen ajattelua ja arvoja. Suunnitelmallisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tutustuminen kotiseutuun ja toisaalta kotiseudun sijoittaminen laajempaan yhteyteen muiden seutujen ja kulttuurien joukkoon.

Ympäristö ja luonnontiede

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on opettaa lapsi nauttimaan luonnosta, siellä liikkumisesta ja leikkimisestä. Elämysten, kokemusten ja leikin välityksellä luodaan pohjaa kestäväälle tunnesuhteelle luontoon ja muuhun ympäristöön. Lapsen tulee kokea luonto myös turvallisesti paikaksi.

Lasta ohjataan tutkimaan, ihmettelemään ja analysoimaan luonnon tapahtumia. Lapsen omille kysymyksille, kiinnostusten kohteille ja jo olemassa olevalle asiantuntemukselle annetaan tilaa. Lasta ohjataan myös pohdittamaan miten eri asioita voi tutkia ja neuvotaan erilaisten tutkimusvälineiden käyttöä. Havainnointi kaikkia aisteja käyttäen, erilaiset kokeilut ja tutkimustehtävät johtavat lapsen tekemien huomioiden pohdintaan ja erittelyyn. Omia tuloksia dokumentoidaan eri tavoin. Tutkimusprosessi ja tiedon käsittely on mielestämme kuitenkin lopputulosta olennaisempaa.

Lapsille opetetaan tietoa luonnosta ikätason mukaisesti, sitoen se lapsen aiempaan kokemusmaailmaan. Käsitteitä ja ilmiöitä nimetään, luokitellaan ja vertaillaan. Yksittäiset ilmiöt pyritään sijoittamaan laajempaan yhteyteen ja osoittamaan asioiden väliset riippuvuussuhteet. Tämän kautta lasta ohjataan arvostamaan luontoa ja ymmärtämään vastuunsa omasta elinympäristöstään.

Omaehtoisen luontokokemuksen kautta lapsi oppii vaalimaan elämää, huolehtimaan ympäristöstään ja ymmärtämään oman toimintansa vaikutuksia. Päiväkodissa tähän tarjotaan mahdollisuus kasveja ja - mahdollisuuksien mukaan - eläimiä hoitamalla. Erilaisiin eläinlajeihin, kasvi- ja puutarhalajeihin lapset tutustuvat luontoretkillä ja mm. korttisarjojen avulla. Ekologista ajattelua tuetaan mm. lajittelemalla toiminnasta syntyvät roskat.

Valtakunnalliseen luonnontieteelliseen orientaatioon kuuluu yhtenä osana myös lapsen liikuntakasvatus. Liikkuminen on lapselle luontainen tapa toimia ja kasvattajina me luomme edellytykset lapsen liikkumiselle tarjoamalla mahdollisuuden itsenäiseen toimintaan sekä järjestämällä säännöllisesti tavoitteellisia ohjattuja liikuntatuokioita. Ohjaamme alle 3-vuotiaille ja 3-4-vuotiaille lapsille liikuntatuokioita ryhmien omissa leikkihuoneissa, kun taas 5-6-vuotiaiden liikuntatuokiot järjestämme talven aikana Tanssistudio Sahramin salissa ja muina aikoina ulkokentällä Viertolassa. Molemmat lapsiryhmät tekevät vähintään kerran kuukaudessa myös retken johonkin lähialueen leikkipuistoon, jossa lapsilla on mahdollisuus erilaiseen liikkumiseen ja leikkimiseen. Lisäksi 3-6-vuotiaiden Aurinkoryhmä tekee kerran kuukaudessa luontoretken ja alle 3-vuotiaiden Tähtiryhmä tekee kävely- ja luontoretkiä lähiympäristöön.

Liikuntakasvatuksen yleisenä tavoitteena on, että lapselle kehittyy positiivinen asenne liikuntaa kohtaan ja että hän ymmärtää liikunnan merkityksen terveyttä ylläpitävänä tekijänä. Lapsi oppii nauttimaan onnistumisestaan ja sietämään epäonnistumistaan. Ohjatulla liikunnalla on myös sosiaalinen tavoite. Tällöin lapsi harjoittelee noudattamaan ryhmäliikunnan edellyttämiä sääntöjä sekä oppii ottamaan huomioon toiset lapset.

Alle kouluikäinen lapsi elää liikunnan perustaitojen oppimisen kannalta tärkeää aikaa. Motoristen taitojen omaksumista ja niihin kiinnostumista ohjaakin liikunnan herkkyyksikausi, joka vallitsee 1-4 -vuotiailla. 1-3 -vuotiaiden lasten tärkein liikuntatuokioiden tavoite on perusliikkeiden oppiminen (käveleminen, kieriminen, kiipeäminen, työntäminen, vetäminen, riippuminen, keinuminen, astuminen portaissa ja juokseminen). Käsi- tyy omasta kehosta ja sen osista kehittyy koko ajan. 4-6 -vuotiaiden liikunnassa nopeus ja energisuus ovat leimaa antavia. Tasapainoilu, heittäminen ja kiinnittäminen, liikeyhdistelmät ja notkeus ovat tämän ajanjakson tavoitteita.

Liikuntakasvatuksen yhtenä osa-alueena pidetään terveystieteistä. Lasta ohjataan huolehtimaan terveydestään ja opastetaan tunnistamaan oman kehonsa viestejä. Lapsen terveellisiä ruokatottumuksia tuetaan ja häntä opastetaan huolehtimaan järkevästä pukeutumisesta ja päivittäisestä hygieniasta.

Historia

Historian alueella pyritään hahmottamaan ajankulua. Lapsi tutustutetaan vuodenaikoihin, kuukausiin, viikonpäiviin, vuorokaudenaikoihin ja kellonaikoihin. Tavoitteena on auttaa lasta myös ymmärtämään yhteiskunnan kehitystä: sitä mitä on tapahtunut ennen meitä ja että kehitys tulee jatkumaan myös meidän jälkeemme. Tutkimuksen kohteina ovat mm. erilaiset keksinnöt, jotka ovat yhä käytössä (esim. roomalainen holvikaari) ja keksinnöt, jotka ovat korvautuneet kehittyneemmillä ratkaisuilla (esim. kulkuneuvot).

Päiväkotimme tavoitteisiin kuuluu erityisesti suomalaisten perinteiden ylläpitäminen, mm. merkkipäivät, juhlapyhät, kansansadut, perinneleikit ovat päiväkodissa huomioituja asioita ja jaksottavat toimintaamme.

Historia on montessorivälineistössä jatketta aisti- ja kielimateriaaleille. Historiallisen osa-alueen laajuus riippuu vaihtelevista teemoista. Olennaista on, että tieto on muokattu lapsen kehitysvaihetta vastaavaksi. Käytännössä lasten tutkittavana on luokiteltuja kortteja ja muita kuvia. Myös kirjoista luettavat tarinat ja aikuisten omat kertomukset ovat keskeisiä keinoja lasten ajatusten herättäjänä ja tiedon lisääjinä.

3.7.6 Esteettinen orientaatio

Musiikkikasvatus

Musiikkikasvatus kehittää lasta kokonaisvaltaisesti. Musiikillisia tavoitteita kehittämällä ja musisoimalla kehitetään samalla lapsen kognitiivisia, sosioemotionaalisia ja psykomotorisia taitoja. Musiikillisessa toiminnassa ja kasvatuksessa korostuvat leikin avulla oppiminen ja elämyksellisyys. Lasten omassa musiikillisessa ilmaisussa on keskeistä ilmaisun ja yhdessäolon ilo. Kuuntelun avulla voidaan harjoittaa keskittymistä ja rentoutumista, omiin tunteisiin ja tuntemuksiin tutustumista sekä ääniympäristön havainnointia. Musiikkikasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa lähtökohtana ovat lapsen ikä, aikaisemmat tiedot, taidot ja kokemukset.

Musiikkikasvatuksen pääpaino on lapsen mahdollisimman monipuolisessa musiikillisessa toiminnassa ja musiikin elämyksellisessä kokemisessa, ei niinkään musiikillisten taitojen arvioinnissa. Musiikkikasvatusta ohjaavan aikuisen tulee kiinnittää huomioita siihen, että musiikkikasvatus olisi vaihteleva ja kaikki musiikin erilaiset työtävät tulisivat lapsille tutuiksi.

Musiikkikasvatuksen tavoitteena on, että lapselle herää myönteinen asenne musiikkia kohtaan. Sen avulla lapsen tiedollisten ja taidollisten valmiuksien kehittymistä tuetaan ja mahdollistetaan lapsen persoonallisuuden tasapainoinen kehittyminen. Keskeisimmät periaatteet ovat musiikin kokonaisvaltainen kokeminen ja opetuksen elämyksellisyys. Musiikkikasvatus koostuu mm. kuuntelu- ja erottelukyvyn, melodia- ja rytmittäjän, harmonian ja muodon elämyksellisestä kokemisesta.

Päiväkodissamme laulaminen, loruilminen, soittaminen, kuunteleminen ja musiikkiliikunta ovat musiikkikasvatuksen toimintamuotoja. Piirissä laulamme ja loruilimme yhdessä päivittäin sekä alle 3 -vuotiaiden että 3-6 -vuotiaiden ryhmässä. Lasten kanssa tutustutaan myös tunnetuimpiin säveltäjiin ja heidän tuotantoonsa. Musiikin käsitteisiin tutustutaan mm. montessorikellojen avulla ohjaamalla lasta erottamaan eri sävelkorkeuksia.

Taidekasvatus

Lapselle on luontaista ilmaista ajatuksiaan ja tunteitaan kuvallisen ilmaisun avulla. Samalla se on keino lapselle tutustua itseensä. Taidekasvatuksen merkitys lapselle on moninainen; mahdollisuus kokea erilaisia taide-elämyksiä (mm. eri taiteilijoiden taideteokset, kuvat, näyttely- ja museovierailut) auttaa lasta kehittämään tiedon käsittelytaitoja sekä kehittää mielikuvitusta, tunne-elämää, luovaa työskentelyä sekä hienomotorisia taitoja. Taidekasvatus auttaa ymmärtämään omaa kulttuuriamme kokonaisuutena. Taidekasvatuksen tavoitteena on antaa lapselle välineitä itsensä ilmaisuun, kokemuksen ja elämysten vastaanottamiseen.

Taidekasvatuksessa pääpaino on lapsen mahdollisimman monipuolisessa luovassa ilmaisussa ja taiteen elämyksellisessä kokemisessa, ei niinkään kuvallisen ilmaisun arvioinnissa. Taide ja sen kokeminen on jokaisen yksilön henkilökohtainen kokemus. Taidekasvatusta ohjaavan aikuisen tulee kiinnittää huomiota siihen, että taidekasvatus olisi mahdollisimman monipuolista materiaaleihin ja työtapoihin tutustumista.

Taidekasvatuksen tavoitteena on lapsen sosiaalisen ja tunne-elämän kehityksen tukeminen, itsetuntemuksen, eläytymiskyvyn ja mielikuvituksen vahvistaminen sekä estetiikan tajun kehittyminen.

Taidekasvatus toimii kulttuurin välittäjänä: nämä kulttuuriset kokemukset ovat merkityksellisiä lapsen persoonallisuuden kehityksen aineksia. Taidekasvatuksen tavoitteena on yhdistää havainnot, mielikuvat ja ilmaisu taiteelliseksi toiminnaksi. Jokaiselle lapselle on tärkeä positiivinen kokemus itsestä ”taiteentekijänä”. Taidekasvatuksen avulla lapsi oppii tunnistamaan värejä, tutustuu erilaisiin muotoihin ja materiaaleihin ja työskentelytapoihin.

Taidekasvatuksen erilaisia työskentelytapoja ovat mm.

- ✓ piirtäminen (puukynät, vahvaliidut, lyijykynä, tussit, hiili)
- ✓ maalaaminen (vesi- ja peiteväri, pullovärit)
- ✓ muovailu (muovailuvaha, savi, taikataikina, kipsi)
- ✓ sommittelut
- ✓ kollaasit
- ✓ rakentelut
- ✓ painaminen ja grafiikka
- ✓ marmorointi
- ✓ uusiopaperin valmistus
- ✓ nikkarointi
- ✓ ompelu
- ✓ askartelu eri materiaaleihin; pahvi, silkki- ja kreppipaperi, huopa ym.

Lapsen kanssa tutustutaan taiteeseen katselemalla taidekuvia ja tutustumalla tunnetuimpien taiteilijoiden tuotantoon. Jos mahdollista, vieraillaan taidenäyttelyissä ja museoissa.

3.7.7 Eettinen orientaatio

Kodin arvot ja kulttuuri muodostavat lapsen elämän perustan. Tarjoamamme varhaiskasvatus pyrkii tukemaan kotikasvatusta myös eettisen kasvatuksen alueella. Montessorikasvatuksessa korostuu aikuisen rooli mallina ja esimerkkinä. Lapsi omaksuu arvot ja asenteet aikuisen mallia seuraamalla. Henkilökunnan jatkuva itsetutkiskelu ja halu henkiseen kasvuun antavat voimavaroja vaatimaan ja vastuulliseen kasvatustyöhön.

Eettinen kasvatus on osa jokapäiväistä toimintaa. Se toteutuu erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja keskusteluissa lasten kanssa. Lapsi harjoittelee erottamaan oikean ja väärän, hyvän ja pahan sekä vastuun ja vapauden merkityksen. Tärkeää on opettaa lapselle toisen ihmisen huomioon ottamista ja tasa-arvoisuutta.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa lapsi nähdään sekä yksilönä että suhteessa muihin lapsiin. Lasten yksilöllisten tarpeiden huomioonottaminen merkitsee lapsen oikeutta olla oma itsensä ja mahdollisuutta kasvaa persoonaksi, joka arvostaa itseään ja muita. Lapsen omatoimisuutta ja valinnanmahdollisuutta erilaisiin ryhmiin hakeutumisessa tuetaan. Kulttuuri- ja tapakasvatus ovat osa sosiaalista kasvatusta.

3.7.8 Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio

Uskontokasvatukseen osallistuvien lasten kanssa tutustumme uskonnon perinteeseen, tapoihin ja käytäntöihin. Juhlimme kristillisiä juhlia ja käymme lasten kanssa niiden hengellistä taustaa läpi. Annamme aikaa lapsen omille kokemuksille, hiljentymiselle, yhteisöllisyydelle ja asioiden pohtimiselle ja kyselemiselle. Kunnioitamme lapsen herkkyyttä ja kykyä ymmärtää sanattomia ja symbolisia asioita.

Jos perhe valitsee elämänkatsomustietokasvatuksen, tavoitteena on harjoitella lapsen kanssa muun muassa ihmissuhdetaitoja, suvaitsevuutta ja reilua, rohkeutta, huolenpitoa, hyväntahtoisuutta ja kykyä asettua toiseen asemaan.

4 Yhteistyö vanhempien kanssa

4.1 Päivähoidon aloittaminen

Onnistuneen kasvatuksen ja opetuksen edellytyksenä on saumaton yhteistyö kodin ja päiväkodin välillä. Siksi kiinnitämme huomiota vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön jo ennen varsinaisen päivähoiton alkua. Ennen lapsen hoidon aloittamista, tarjoamme perheille mahdollisuuden tulla tutustumaan päiväkodin tiloihin, henkilökuntaan ja toimintaan. Sovimme myös yhdessä lapsen ja lapsen vanhempien kanssa ajan aloituskeskustelulle, jossa käymme yhdessä läpi päivähoitoon kuuluvia asioita täyttäen samalla Päivähoitossa aloittavan lapsen kuvaus –lomakkeen ja muut päivähoiton aloitukseen kuuluvat lomakkeet.

Pyrimme tarjoamaan lapselle pehmeän päivähoiton aloituksen mikäli perheen tilanne mahdollistaa sen. Sovimme jokaisen perheen kanssa erikseen tutustumisjaksosta, jonka aikana lapsi tutustuu päiväkotielämään yhdessä vanhempansa kanssa ja myös mahdollisesti lyhyitä aikoja itsekseen. Tutustumisjakson aikana päiväkodin elämä avautuu paremmin myös lapsen vanhemmalle ja hän näkee millaisista asioista lapsen päivä Montsassa koostuu, mikä helpottaa jatkossa yhteistyötä luoden yhteisen pohjan perheen ja henkilökunnan vuoropuhelulle ja synnyttämällä luottamusta kodin ja päiväkodin välillä. Virallisen päivähoiton alettua toivomme, että lapsi voi aloittaa päiväkotielämänsä ensin lyhyillä päivillä, mikä jatkaisi jo tutustumisjaksolla aloitettua pehmeää laskua.

4.2 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuus tarkoittaa lasten vanhempien ja Montsan henkilökunnan tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemisessa. Tämä edellyttää keskinäistä luottamusta, tasavertaisuutta ja toistensa kunnioittamista. Koska lapsi kasvaa ja kehittyy tärkeiden tunnesuhteiden varassa niin kotona kuin päiväkodissa, hän tarvitsee päivittäisten kokemustensa ja tarinoidensa jakamista. Tämä toteutuu parhaiten keskustelussa, jossa yhdistyvät ammattikasvattajien asiantuntemus ja vanhempien tietämys ja tuntemus omasta lapsestaan. Sujuva päivittäinen vuoropuhelu helpottaa lapsen siirtymistä kodista päiväkotiin ja päiväkodista kotiin. Vanhempien ja Montsan henkilökunnan on tärkeää luoda yhteinen kasvatuslinja ja konkreettisesti sopia ja organisoida lasta koskevia asioita niin, että lapsen etu ja oikeudet toteutuvat parhaalla mahdollisella tavalla.

Ymmärrys lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen merkityksestä sekä valmius tukea ja vahvistaa tätä suhdetta on osa kasvatuskumppanuutta. Kasvatuskumppanuudella tuetaan kasvua vanhemmuuteen ja kykyä selviytyä vaikeistakin tilanteista. Myös ongelmatilanteissa lapsen vanhempien ja henkilökunnan välille yhteistyösuhteelle tulee luoda kasvatuskumppanuuden ilmapiiri.

4.3 Vanhempien osallisuus Montsan toiminnassa

Montsa on lasten vanhemmista koostuvan kannatusyhdistyksen ylläpitämä päiväkoti, joten jo tätä kautta osa vanhemmista on hyvin tiiviisti mukana päiväkodin toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Kannatusyhdistyksen hallituksessa toimivat vanhemmat vastaavat osaltaan Montsan toiminnasta hoitaen muun muassa talous- ja markkinointiasioita. Päiväkodinjohtaja on tiiviissä yhteistyössä kannatusyhdistyksen hallituksen kanssa ja näin tiedonkulku hallituksen ja päiväkodin välillä on luontevaa ja sujuvaa.

Hallitustyöskentelyn lisäksi vanhemmilla on muita mahdollisuuksia osallistua Montsan toimintaan muun muassa havainnointivierailujen, vanhempainiltojen, talkoiden ja muiden tapahtumien kautta. Järjestämme vuosittain vanhempainiltoja, joissa keskustellaan kunkin lapsiryhmän toimintatavoista ja tulevasta toimintakaudesta. Myös talkoot pidetään pääsääntöisesti kaksi kertaa vuodessa. Kannatusyhdistyksen hallitus tekee

kaksi kertaa vuodessa asiakastyytyväisyyskyselyn lasten vanhemmille. Kysely on vanhemmille yksi kanava vaikuttaa päiväkodin toimintaan antamalla palautetta ja kertomalla mahdollisia toiveita Montsan toiminnan suhteen.

Pyrimme vaihtamaan lapsen kuulumisia kodin ja päiväkodin välillä lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Päiväkodin tapahtumista ja ajankohtaisista asioista ilmoitamme kotisivuillamme ja eteisen sekä ryhmien omilla ilmoitustauluilla. Tärkeimmistä asioista ja tapahtumista teemme tiedotteen kotiin.

4.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja sen arviointi

Kun lapsi on ollut Montsassa jonkin aikaa, laadimme yhteistyössä vanhempien ja iästä riippuen osittain myös lapsen itsensä kanssa yhteistyössä varhaiskasvatussuunnitelman, joka tarkastetaan jatkossa kaksi kertaa vuodessa. Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on lapsen yksilöllisyyden huomioiminen, vanhempien näkemysten huomioonottaminen toiminnan järjestämisessä ja jatkumon turvaaminen lapsen kasvussa, kehityksessä ja oppimisessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman avulla henkilöstö voi toimia johdonmukaisesti lapsen yksilölliset tarpeet tiedostaen. Suunnitelmaa laatiessamme huomioimme lapsesta tekemämme havainnot ja vanhempien ensisijaisen tiedon lapsesta. Vanhemmillä on lastensa ensisijainen kasvatusoikeus ja – vastuu sekä oman lapsensa tuntemus. Henkilöstöllä on koulutuksensa antama ammatillinen tieto ja osaaminen sekä vastuu kasvatuskumppanuuden ja tasavertaisen yhteistyön edellytysten luomisessa. Näitä tietoja ja osaamista yhdistäen pystymme tekemään lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia tukevan varhaiskasvatussuunnitelman.

Varhaiskasvatussuunnitelmaa laatiessamme sovimme yhteistyön toimintatavoista. Kerromme vanhemmille myös montessoripedagogiikasta. Tämä on ensiarvoisen tärkeää, jotta vanhemmat ymmärtävät toimintamme perusteet.

5 Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa

Varhainen puuttuminen on tärkeää lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Varhainen puuttuminen mahdollistaa tarvittavan tuen aloittamisen ajoissa. Tuen tarpeen huomioimisessa lapsen havainnoinnilla ja yhteistyöllä vanhempien ja konsultoivan erityislastentarhanopettajan kanssa on suuri merkitys.

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana ovat vanhempien ja kasvatushenkilöstön havainnot tai jo aikaisemmin todettu erityisen tuen tarve. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan määrittelemme lapsen tuen tarpeen ja sen järjestämisen. Lisäksi erityistä tukea tarvitseville 0-6 -vuotiaille lapsille laaditaan lapsikohtainen suunnitelma yhdessä lapsen perheen ja tarvittavien asiantuntijoiden kanssa. Suunnitelmassa kuvataan, miten lapsen yksilöllinen ohjaus ja varhaiskasvatus sovitetaan yhteen ja määritellään lapsen tarvitsemat tukitoimet. Suunnitelmassa näkyy myös seuranta ja arviointi. Esiopetukseen osallistuvan lapsen tukea käsitellään erillisessä Montsan esiopetussuunnitelmassa.

Erityistä hoitoa, kasvatusta ja opetusta tarvitsevan lapsen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen perustana ovat lapsen omat vahvuudet, aiemmat tiedot ja taidot sekä kiinnostuksen kohteet. Ensisijaisesti huolehdimme lapsen positiivisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittymisen tukemisesta. Lisäksi huolehdimme tasavertaisen ryhmän jäsenyyden kehittämisestä. Näiden pohjalta lapselle laaditaan omat tavoitteet, jotka kirjataan suunnitelmaan ja päivitetään tavoitteiden saavuttamisen myötä.

Lapsen tarvitsema tuki aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tuen järjestämiseksi tehostamme yhteistyötä vanhempien kanssa. Päivittäistä toimintaa mukautetaan eriyttämällä, perustaitojen harjaannuttamisella sekä lapsen itsetunnon vahvistamisella. Montsassa lasta kuntouttavina elementteinä käytämme mm. pienryhmätoimintaa, selkeää toiminnan rakennetta ja hyvää vuorovaikutusta.

Suomen kielen oppimisen arvioinnissa tärkeä kriteeri on lapsen oma tyytyväisyys vuorovaikutukseen toisten lasten kanssa, selviäminen tilanteista silloin kun kielitaito ei riitä sekä taidot keskustelutilanteissa. Arviointi tapahtuu luonnollisia tilanteita havainnoimalla. Tämän lisäksi seuraamme 3-7 –vuotiaan lapsen suomen kielen oppimista ja arvioimme käyttämällä Vuosaaren kieliharavan lomaketta ”Suomen kielen oppimisen seuranta päiväkodissa”. Lomake toimii myös kasvattajien toiminnan suunnittelun ja arvioinnin apuna. Tarvittaessa olemme yhteydessä konsultoivaan erityislastentarhanopettajaan, jolta voimme lainata esim. Kettu-testiä lapsen kielitaidon kartoittamiseksi.

7 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Teemme tiivistä yhteistyötä Vantaan kaupungin kanssa. Arjen yhteistyön lisäksi teemme tarvittaessa yhteistyötä esimerkiksi konsultoivan erityislastentarhanopettajan, puheterapeutin ja terveydenhoitajan kanssa. Moniammatillinen yhteistyö mahdollistaa tasavertaisen, yksilöllisen ja laadukkaan varhaiskasvatuksen. Avoin ja tiivis yhteistyö vanhempien, päiväkodin, Vantaan kaupungin ja erityisasiantuntijoiden välillä antaa myös parhaan mahdollisen tuen auttaa lasta tasapainoiseen kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin.

Olemme yhteistyössä myös Tikkurilan muiden montessoripäiväkotien; Tikkurilan Montessori-päiväkotin Rantakaislan ja Tikkurilan Montessori-päiväkotin Orvokin sekä Kuusikon koulun montessoriluokkien kanssa. Lisäksi teemme yhteistyötä myös eri kasvatusalan oppilaitosten sekä Suomen Montessoriyhdistyksen ja Suomen Montessoriohjaajien yhdistyksen kanssa.

8 Varhaiskasvatuksen laadun arviointi, seuranta ja kehittäminen

Varhaiskasvatuksen laadun arviointi, seuranta ja kehittäminen ovat olennainen osa toimintaamme. Toiminnan jatkuva arviointi ja seuranta ovat perusedellytys toimintamme kehittämiseksi. Arvioinnin ja seurannan kautta pystymme kehittämään tarjoamaamme montessorivarhaiskasvatusta yhä edelleen huomioimalla vahvuutemme ja asettamalla uusia tavoitteita toimintamme kehittämiskohteiden mukaisesti. Viikoittain pidettävissä tiimipalaverissa arvioimme ja suunnittelemme oman ryhmämme toimintaa ja kerran kuukaudessa pidettävässä henkilökuntapalaverissa arvioimme koko päiväkotimme edellisen kuukauden toimintaa ja suunnittelemme seuraavaa kuukautta. Kirjaamme arvioinnin ja uudet suunnitelmat pöytäkirjaan, jotta voimme helposti palata niihin tarvittaessa. Lisäksi joka toimintakauden alussa koko henkilöstö arvioi suunnittelupäivänä edellistä toimintakautta arvioimalla mm. päiväkotimme arvojen, tavoitteiden ja toteuttamisperiaatteiden toteutumista. Lisäksi pohdimme yhdessä toimintamme arvoja, tavoitteita ja toteuttamisperiaatteita, joista päiväkodinjohtaja kokoaa yhdessä sovitut asiat toimintakauden kirjalliseksi työsuunnitelmaksi, joka toimitetaan myös Tikkurilan alueen varhaiskasvatuspäällikölle. Yhdessä pohtimalla ja asioista sopimalla sitoudumme vahvemmin päiväkotimme arvoja, tavoitteita ja toteuttamisperiaatteita noudattavaan ja kunnioittavaan toimintaan. Henkilöstön tekemän arvioinnin lisäksi myös vanhemmat arvioivat Montsan toimintaa muun muassa kaksi kertaa vuodessa tehtävän asiakastyytyväisyyskyselyn kautta.

8.1 Kasvatus- ja oppimisprosessin arviointi, seuranta ja kehittäminen

Montessoripedagoginen työskentely perustuu lapsen tuntemiseen. Edellytyksenä onkin lapsen päivittäinen havainnointi. Arviointi on havaintojen pohjalta tehtyjä johtopäätöksiä. Arviointi on aina sanallista ja kuvailevaa. Kirjaamme päivittäin havaintoja lapsen työskentelystä ja toiminnasta. Molemmista lapsiryhmissä on käytössä havainnointivihkot ja seurantakortit, joiden avulla seurataan lapsen montessorityöskentelyä. Lisäksi Tähtiryhmässä on käytössä päiväraportit, jotka toimivat arvioinnin tukena ja myös yhteistyömuotona lasten vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan kanssa.

Arvioinnin perusteena ja myös yhtenä käyttökohteena on lapsen vanhempien ja mahdollisesti myös osittain lapsen itsensä kanssa laadittu varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatussuunnitelmaa tarkistettaessa keskustelemme vanhempien kanssa meidän ja vanhempien tekemistä havainnoista. Tässä kohtaa havaintojen säännöllinen kirjaaminen muistiin varmistaa sen, että keskustelussa tulee käytyä monipuolisesti lapsen

kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin kuuluvia asioita. Arvioinnin avulla asetetaan lapsiryhmälle ja jokaiselle lapselle henkilökohtaiset tavoitteet. Tällöin arviointi ohjaa meitä aikuisia suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan toimintaa niin, että pystymme mahdollisimman hyvin huomioimaan sekä lapsiryhmän ominaispiirteet että kunkin lapsen yksilöllisyyden. Tuemme myös lasta arvioimaan omaa toimintaansa kehitystasonsa mukaisesti. Lisäämme lapsen tietoisuutta osaamisestaan muun muassa keskustelemalla lapsen kanssa esimerkiksi mitä hän on oppinut ja mitä hän haluaisi oppia. Tuemme lasta huomaamaan omat vahvuutensa, saavutuksensa ja niihin käytetty työpanos. Päiväkotimme kehittämisalueena on lasten oppimisprosessin kirjaaminen muun muassa kasvukansion muodossa.

8.2 Työyhteisön toiminnan arviointi, seuranta ja kehittäminen

Arvioimme työyhteisömme toimintaa koko työyhteisön kesken kuukausittain pidettävässä henkilökuntapalaverissa sekä joka toimintakauden alussa pidettävänä suunnittelupäivänä. Suunnittelupäivänä käymme yhdessä läpi muun muassa tehtäväkohtaiset työnkuvaukset ja lisäksi kumpikin tiimi tekee tiimisopimuksen, jonka tarkoituksena on toimia pohjana tiimityöskentelylle. Työyhteisön toimintaa sekä jokaisen työntekijän omaa toimintaa arvioidaan ja kehitetään myös kaksi kertaa vuodessa pidettävissä kehityskeskusteluissa. Kehityskeskustelu käydään luottamuksellisesti jokaisen työntekijän kanssa niin, että keskusteluun osallistuu työntekijä ja päiväkodinjohtaja.

Lähteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Toinen tarkistettu painos. Stakes 2005.

Vantaan kaupungin Oppimis- ja opetussuunnitelma 0-8 –vuotiaille lapsille varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen. Vantaan kaupunki 2005.